

Anayasa ve Uluslararası Antlaşmalar Arasındaki İlişki: Belçika'dan Bir Değerlendirme¹

Prof. Dr. Marc Bossuyt^{2*}

Temel haklar ve özgürlükler günümüzde hem anayasalarda hem de uluslararası antlaşmalarda güvence altına alınmıştır. Bu nedenle, uluslararası antlaşmalarla Anayasa arasındaki ilişki, özellikle de ulusal anayasa ile

¹ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: A. BEIRLAEN, "Omtrent de verhouding tussen het internationaal en het Belgisch recht" in X (ed.), *Présence du droit public et des droits de l'homme. Mélanges offerts à J. Velu*, Brussels, Bruylant, 1992, 141-152; M. BOSSUYT & J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerp, Intersentia, 2005, (1086 p.) 168-173; Ph. BROUWERS & H. SIMONART, "Le conflit entre la Constitution et le droit international conventionnel dans la jurisprudence de la Cour d'arbitrage.", *C.D.E.* 1995, 7-22; F. DELPEREE, "Les rapports de cohérence entre le droit constitutionnel et le droit international public: Développements récents en Belgique", *Rev. franç. dr. const.* 1998, 729-740; P. DE VISSCHER, "La constitution belge et le droit international", *B.T.I.R.* 1986, 5-58; F. DUMON, "De verhouding internationaal recht – nationaal recht", *T.B.P.* 1981, 14-26; F. DUMON, "Les rapports entre le droit constitutionnel et le droit international" in C.I.D.P. (ed.), *"Le nouveau droit constitutionnel"*, Brussels, Bruylant, 1987, 205-223; L. NAOME, "Les relations entre le droit international et le droit interne belge après l'arrêt de la Cour d'Arbitrage du 16 octobre 1991", *Rev. Dr. Intern. Comp.* 1994, 24-56; J.-V. LOUIS, "La primauté, une valeur relative?", *C.D.E.* 1995, 23-28; M. MELCHIOR & L. DE GREVE, "Protection constitutionnelle et protection internationale des droits de l'homme, concurrence ou complémentarité?", *R.U.D.H.* 1995, 217-247; M. MELCHIOR & P. VANDERNOOT, "Contrôle de constitutionnalité et du droit communautaire dérivé", *Rev.b.dr.const.*, 1998, 3-45; P. POPELIER, "Ongrondwettige verdragen: de rechtspraak van het Arbitragehof geplaatst in een monistisch tijdspectief", *R.W.* 1994-95, 1076-1080; K. RIMANQUE en J. WOUTERS, *Betekenis van de grondwet voor de Europese rechtsorde*, Deventer, Tjeenk Willink, 1998, 119 p.; E. SLAUTSKY, "De la hiérarchie entre Constitution et droit international. Réflexions au départ de l'arrêt de la Cour de Cassation du 16 novembre 2004", *Administration Publique*, 2009, 227-242; D. VAN EECKHOUTTE, "De relatie Grondwet- Europees recht: de positie van de Raad van State", *C.D.P.K.* 2000, 281-300; J. VELU, "Toetsing van de grondwettigheid en toetsing van de verenigbaarheid met verdragen", *R.W.* 1992-93, 481-516.

² Bu bilgi notunda ifade edilen düşünceler sadece sahibini bağlar; yazarın Başkanı olduğu Belçika Anayasa Mahkemesi'ni bağlamaz.

* Belçika Anayasa Mahkemesi Başkanı

uluslararası antlaşma arasında çatışma olması durumunda hangisine üstünlük tanınacağı sorunu incelenmeye değer bir konudur. Bu kısa bilgi notunda bu sorunu irdelerken Belçika'daki mevcut yasal durumu dikkate alacağız.

A. Uluslararası Hukuka Göre Üstünlük Sorunu

Uluslararası Daimi Adalet Divanı, 4 Şubat 1932 tarihli tavsiye niteliğindeki görüşünde, Antlaşmaların Anayasa dahil olmak üzere ulusal hukuka üstünlüğünü kabul etmiştir: "Bir devlet, kendi Anayasasını gerekçe göstererek, başka bir devlete karşı uluslararası hukuktan ve yürürlükteki antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmaz."³

23 Mayıs 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi de "Pacta sunt servanda" başlıklı 26. maddesinde uluslararası hukukun çok eskiden beri bilinen bir teamülünü yazılı hale getirmiştir: "Yürürlükteki her antlaşma, tarafları bağlar ve taraflarca iyi niyetle uygulanmalıdır."⁴

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 27. maddesine göre de: "Antlaşmaya taraf olan devletlerden herhangi biri, iç hukukundaki hükümleri gerekçe göstererek antlaşmayı uygulamaktan kaçınmaz. Bu kural 46. maddeye bir haneler getirmez."⁵ Burada sözü geçen 46. madde, antlaşma yapılmasına ilişkin olarak iç hukuktaki kuralların açık ihlali sonucu yapılan antlaşmaların geçersiz olacağını hükme bağlamaktadır.

B. Belçika Hukukuna Göre Üstünlük Sorunu

Belçika Anayasası, Anayasa ile uluslararası hukuk arasındaki ilişki konusunda herhangi bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte, Belçika Yargıtayı 27 Mayıs 1971 tarihinde verdiği ünlü *Fromageries franco-suisse Le Ski* kararında aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır:

³ *Treatment of Polish nationals and other persons of Polish origin or speech in the Danzig territory, P.C.I.J. Series A/B, N° 44, 24.*

⁴ « Tout traité en vigueur lie les parties et doit être exécuté par elles de bonne foi ».

⁵ « Une partie ne peut invoquer les dispositions de son droit interne comme justifiant la non-exécution d'un traité. Cette règle est sans préjudice de l'article 46 ».

“Bir iç hukuk normu ile iç hukukta doğrudan etkili bir uluslararası hukuk normu arasında çatışma ortaya çıkması halinde antlaşma hükümlerine itibar edilmelidir. Antlaşmanın üstünlüğü, uluslararası hukukun doğasından kaynaklanır.”⁶

Belçika Anayasa Mahkemesi ise 16 Ekim 1991 tarihli ve 26/91 sayılı bir ilk inceleme kararında, antlaşmaların onaylanmasını uygun bulma kanunlarının Anayasaya uygunluğunu incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi burada, aslında uygun bulma kanununa ekli antlaşmanın Belçika Anayasası’na uygunluğunu incelemektedir.

Anayasa Mahkemesi, 3 Şubat 1994 tarihli ve 12/94 sayılı bir kararında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Yasama organının Anayasaya aykırı yasal düzenlemeler yapmasını yasaklayan Anayasanın, yasama organının Anayasaya aykırı bir uluslararası antlaşmanın onaylanmasını uygun bulmak suretiyle Anayasaya aykırı bir normu kabul etmesine izin vermesi beklenemez. Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nin 27. maddesi de dahil olmak üzere, hiçbir uluslararası hukuk normu devletlere kendi Anayasalarına aykırı antlaşmalar yapma yetkisi vermez. Bu noktada, uluslararası hukukun da devletler tarafından vücuda getirildiğini unutmamak gerekir.”⁷

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi uygun bulma kanunları üzerindeki inceleme yetkisinin itidalle ve sınırlı biçimde kullanılması gerektiğinin farkındadır. 4 Şubat 2004 tarihli ve 20/2004 sayılı kararında, uluslararası antlaşmaların içeriğini incelerken, “tek yanlı bir egemenlik tasarrufu ile değil, Belçika Devletinin başka bir devlete karşı bir uluslararası hukuk taahhüdü altına girmesi sonucunu doğuran bir antlaşma hükmü ile karşı karşıya olduğunu” dikkate alması gerektiğini belirtmiştir.⁸

⁶ Cass. B., 27 May 1971, *Fromageries franco-suisse Le Ski, Pas.*, I, 886.

⁷ « *Au demeurant, le Constituant, qui interdit que le législateur adopte des normes législatives internes contraires aux normes visées par l’article 107ter de la Constitution, ne peut être censé autoriser ce législateur à le faire indirectement par le biais de l’assentiment donné à un traité international. Par ailleurs, aucune norme du droit international - lequel est une création des Etats -, même pas l’article 27 de la Convention de Vienne de 1969 sur le droit des traités, ne donne aux Etats le pouvoir de faire des traités contraires à leur Constitution* ».

⁸ « *qu’il ne s’agit pas d’un acte de souveraineté unilatéral mais d’une norme conventionnelle par laquelle la Belgique a pris un engagement de droit international à l’égard d’un autre Etat* ».

C. Üstünlük Sorunu Hakkında Bazı Değerlendirmeler

İlk bakışta, Uluslararası Daimi Adalet Divanı ile Belçika Anayasa Mahkemesi'nin görüşleri arasında bir çelişki olduğu izlenimi uyanmaktadır. Fakat bana göre, Daimi Adalet Divanı'nın 1932 tarihli görüşü ile Anayasa Mahkemesi'nin 1994 tarihli kararını uzlaştırmak mümkündür. Bununla birlikte, antlaşma hükmünün Anayasaya aykırılık taşıması halinde hangisinin daha sonra kabul edildiğine bakmak gerekecektir.⁹

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda zikredilen 1994 tarihli kararında belirtildiği gibi, bir devlet kendi anayasasına aykırı hükümler taşıyan bir antlaşmayı anayasada herhangi bir değişiklik yapmadan onaylamayı tercih edebilir. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi onaylanması düşünülen antlaşmanın anayasaya aykırı olduğunu tespit ederek gerekli uyarıyı yapabilmelidir. Fakat Anayasa Mahkemesi bu müdahaleyi ancak parlamentonun uygun bulma kanunu kabul etmesi ile antlaşmanın onaylanması arasındaki süre zarfında yapabilir. Bir kanuna karşı Anayasa mahkemesinde iptal davası açılabilmesi için kanunun Resmi Gazete'de (Moniteur belge) yayımlanmış olması gerekir. Dolayısıyla antlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması hakkındaki kanunun antlaşmanın onaylanmasından önce Resmi Gazete'de yayımlanması ve Anayasa Mahkemesi'nde dava konusu edilmesi şartıyla Anayasa Mahkemesi söz konusu aykırılığı tespit edebilir. Bu nedenle; normalde kanunlara karşı dava süresi 6 ay olduğu halde, uygun bulma kanunlarının Anayasa Mahkemesi'ne götürülme süresi 60 gün olarak düzenlenmiştir.¹⁰ Uygun bulma kanununa karşı Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmaması durumunda ise Belçika Devleti antlaşmayı onaylayabilir.¹¹ Bu ihtimalde, Belçika Devleti için

⁹ Bu konu hakkında bakınız: P. POPELIER, "De visie van het Grondwettelijk Hof op de verhouding tussen de Grondwet en het internationale recht: een discussie op gang gebracht door het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 26/91", *Publiekrechtelijke kronieken*, 2007, 228-238; "De verhouding tussen de Belgische Grondwet en het internationale recht", *En hommage à Francis Delpérée: itinéraires d'un constitutionnaliste*, Brussels, Bruylant, 2007, 1231-1254.

¹⁰ 6 Ocak 1989 tarihli Anayasa Mahkemesi hakkında Özel Kanunun 3. maddesinin 2. fıkrası.

¹¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği'nin birincil hukukunu oluşturan antlaşmalar dahil olmak üzere uluslararası antlaşmalar, önce federal parlamento, topluluklar ve bölge yönetimleri tarafından uygun bulunur; daha sonra yürütme organının (kralın) onayı ile bağlayıcılık kazanır. Avrupa Birliği'nin ikincil hukukunu oluşturan düzenlemelerin bağlayıcılık kazanması için parlamentoların uygun bulma şartı yoktur. Hatta çoğunluk oyu ile kabul edilen

uluslararası alanda taraf olduğu bir antlaşmayı anayasaya aykırılık sorunu nedeniyle iç hukukta uygulayamama riski ortadan kalkmış olur.

Antlaşma hükmünün Anayasa hükmüne göre daha eski olması halinde durum ne olacaktır? Daimi Adalet Divanı'nın belirttiği gibi, devletler uluslararası yükümlüklerini yerine getirmekten kaçınmak için ulusal anayasalarını gerekçe gösteremez. Antlaşmaların anayasaları değiştiremeyeceği gibi, anayasalar da antlaşmaları değiştiremez. Aksi halde, taraf olduğu antlaşmayı uygulamak istemeyen bir devlet, yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyla, anayasasında değişikliğe giderek antlaşmaya aykırı düzenlemeler yapabirdi. Bir devletin böyle bir girişimde bulunması, günümüz şartlarında çok zayıf bir ihtimaldir.

Fakat bütün bunlar yorum meselesidir. Gerek Anayasa Mahkemesinin gerekse yetkili uluslararası mahkemenin yapacakları yorumlarda iyi niyet ve itidalle davranmaları bu tür çatışmaları önleyebilir. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemelerinin Belçika Anayasa Mahkemesi'nin 4 Şubat 2004 tarihli kararında öngörülen itidalle davranmalarında fayda vardır. Uluslararası Adalet Divanı bu konularda zaten her zaman büyük bir hassasiyetle davranmaktadır.

D. Sonuç

Antlaşmalar, devletler tarafından yapılan birer uluslararası hukuk normu olarak, doğası gereği¹² ulusal hukuk karşısında üstündür. Bu nedenle, "uluslararası yargı organları -ulusal yargı organlarına nazaran- yetkilerini daha da itidal ve hassasiyetle kullanmalı, fazla yetki kullanmaktan kaçınmalıdırlar."¹³

düzenlemelerde (Belçika) yürütme organının onayı aranmadığı gibi, bu düzenlemeler yürütme organının karşı oyuna rağmen de kabul edilebilir. Ulusal egemenlik açısından baktığımızda, uluslararası antlaşmalar AB hukukuna göre daha az sorunlu görünmektedir. (BOSSUYT & WOUTERS, *op. cit.*, 173).

¹²Antlaşma hükümleri Taraf Devletlerin karşılıklı iradeleri ile kabul edildiği için herhangi bir Taraf Devletin tek yanlı irade ile antlaşma hükümlerini sona erdirmesi veya askıya alması mümkün değildir. Antlaşmaların nasıl sona erdirileceği veya askıya alınacağı, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 54-64 maddeleri arasında düzenlenmiştir.

¹³ M. BOSSUYT, "Should the Strasbourg Court exercise more self-restraint? On the extension of the jurisdiction of the European Court of Human Rights to social security regulations, *Human Rights*

Law Journal, 2007, (321-332) 330; “L’extension de la compétence de la Cour de Strasbourg aux prestations sociales: sur l’interprétation de l’article 14 de la Convention combiné avec l’article 1er du Protocole n° 1 dans les affaires *Gaygusuz, Koua Poirrez, Stec et autres, Burden et Andrejeva*”, *Revue de Droit Monégasque*, 2009-2010, (91-130) 126: « les juridictions internationales – encore plus que les juridictions nationales - doivent exercer leur compétence avec prudence et circonspection, avec retenue et réserve ».

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONSTITUTION AND TREATIES

A view from Belgium¹

Prof. Dr. Marc Bossuyt^{2}*

Fundamental rights and freedoms are nowadays guaranteed as well by international treaties as by national constitutions. That is why it is worthwhile

¹ On this issue, see A. BEIRLAEN, "Omtrent de verhouding tussen het internationaal en het Belgisch recht" in X (ed.), *Présence du droit public et des droits de l'homme. Mélanges offerts à J. Velu*, Brussels, Bruylant, 1992, 141-152; M. BOSSUYT & J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerp, Intersentia, 2005, (1086 p.) 168-173; Ph. BROUWERS & H. SIMONART, "Le conflit entre la Constitution et le droit international conventionnel dans la jurisprudence de la Cour d'arbitrage.", *C.D.E.* 1995, 7-22; F. DELPEREE, "Les rapports de cohérence entre le droit constitutionnel et le droit international public: Développements récents en Belgique", *Rev. franç. dr. const.* 1998, 729-740; P. DE VISSCHER, "La constitution belge et le droit international", *B.T.I.R.* 1986, 5-58; F. DUMON, "De verhouding internationaal recht – nationaal recht", *T.B.P.* 1981, 14-26; F. DUMON, "Les rapports entre le droit constitutionnel et le droit international" in C.I.D.P. (ed.), *"Le nouveau droit constitutionnel"*, Brussels, Bruylant, 1987, 205-223; L. NAOME, "Les relations entre le droit international et le droit interne belge après l'arrêt de la Cour d'Arbitrage du 16 octobre 1991", *Rev. Dr. Intern. Comp.* 1994, 24-56; J.-V. LOUIS, "La primauté, une valeur relative?", *C.D.E.* 1995, 23-28; M. MELCHIOR & L. DE GREVE, "Protection constitutionnelle et protection internationale des droits de l'homme, concurrence ou complémentarité?", *R.U.D.H.* 1995, 217-247; M. MELCHIOR & P. VANDERNOOT, "Contrôle de constitutionnalité et du droit communautaire dérivé", *Rev.b.dr.const.*, 1998, 3-45; P. POPELIER, "Ongrondwettige verdragen: de rechtspraak van het Arbitragehof geplaatst in een monistisch tijdsperspectief", *R.W.* 1994-95, 1076-1080; K. RIMANQUE en J. WOUTERS, *Betekenis van de grondwet voor de Europese rechtsorde*, Deventer, Tjeenk Willink, 1998, 119 p.; E. SLAUTSKY, "De la hiérarchie entre Constitution et droit international. Réflexions au départ de l'arrêt de la Cour de Cassation du 16 novembre 2004", *Administration Publique*, 2009, 227-242; D. VAN EECKHOUTTE, "De relatie Grondwet- Europees recht: de positie van de Raad van State", *C.D.P.K.* 2000, 281-300; J. VELU, "Toetsing van de grondwettigheid en toetsing van de verenigbaarheid met verdragen", *R.W.* 1992-93, 481-516.

² This note has to be attributed to its author and not to the Belgian Constitutional Court of which he is President.

* President of the Constitutional Court of Belgium

to examine the relationship between the Constitution and treaties, and in particular the issue of primacy of the one over the other. In the present note this will be examined with special reference to the legal situation in Belgium.

A. The issue of primacy according to International Law

The principle of the primacy of treaties over internal law, including the national constitution, has been affirmed by the Permanent Court of International Justice in its advisory opinion of 4 February 1932:

“A State cannot adduce as against another State its own Constitution with a view to evading obligations incumbent upon it under international law or treaties in force”.³

The Vienna Convention on the Law of Treaties (VCLT) of 23 May 1969 has in its article 26, under the title “*Pacta sunt servanda*”, codified an ancient customary rule of International Law, which reads as follows:

“Every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith”.⁴

Article 27 VCLT adds:

“A party may not invoke the provisions of its internal law as justification for its failure to perform a treaty. This rule is without prejudice to article 46”.⁵

That article 46 provides that a treaty is invalid when concluded in a manner manifestly in violation of a rule of its internal law of fundamental importance regarding its competence to conclude treaties.

³ *Treatment of Polish nationals and other persons of Polish origin or speech in the Danzig territory*, P.C.I.J. Series A/B, N° 44, 24: « Un Etat ne saurait invoquer vis-à-vis d'un autre Etat sa propre Constitution pour se soustraire aux obligations que lui imposent le droit international ou les traités en vigueur ».

⁴ « Tout traité en vigueur lie les parties et doit être exécuté par elles de bonne foi ».

⁵ « Une partie ne peut invoquer les dispositions de son droit interne comme justifiant la non-exécution d'un traité. Cette règle est sans préjudice de l'article 46 ».

B. The issue of primacy according to Belgian law

The Belgian Constitution is silent on the relationship between the Constitution and International Law. However, in its famous judgment *Fromageries franco-suisse Le Ski* of 27 May 1971, the Belgian Court of Cassation decided that:

“In the event of a conflict between a norm of domestic law and norm of international law which produces direct effects in the internal legal system, the rule established by the treaty shall prevail. The primacy of the treaty results from the very nature of international treaty law”.⁶

In a judgment N° 26/91 of 16 October 1991, the Belgian Constitutional Court has declared, in the framework of a ruling given on preliminary issues, that it is competent to verify whether a law giving consent to the conclusion of a treaty is compatible with the Constitution. In examining such a law, the Court examines also the compatibility with the Constitution of the treaty annexed to such a law.

In a judgment N° 12/94 of 3 February 1994, the Constitutional Court has stated that:

“the Constitution which forbids the legislator to adopt internal legislative norms contrary to the Constitution is not supposed to have authorised the legislator to do so indirectly by giving consent to a treaty. No norm of international law - which is a creation of States -, not even article 27 of the Vienna Convention on the Law of Treaties of 1969, gives States the competence to conclude treaties that are contrary to their Constitution”.⁷

⁶ Cass. B., 27 May 1971, *Fromageries franco-suisse Le Ski, Pas.*, I, 886: « lorsque le conflit existe entre une norme de droit interne et une norme de droit international qui a des effets directs dans l'ordre juridique interne, la règle établie par le traité doit prévaloir; que la prééminence de celle-ci résulte de la nature même du droit international conventionnel ».

⁷ « Au demeurant, le Constituant, qui interdit que le législateur adopte des normes législatives internes contraires aux normes visées par l'article 107ter de la Constitution, ne peut être censé autoriser ce législateur à le faire indirectement par le biais de l'assentiment donné à un traité international. Par ailleurs, aucune norme du droit international - lequel est une création des Etats -, même pas l'article 27 de la Convention de Vienne de 1969 sur le droit des traités, ne donne aux Etats le pouvoir de faire des traités contraires à leur Constitution ».

The Constitutional Court, however, is conscious that that competence has to be exercised with particular caution and reservation. In a judgment N° 20/2004 of 4 February 2004, the Court stated that, in controlling the content of provisions of international acts, it has to take into account, that it does not deal

“with a unilateral sovereign act but with a treaty norm to which Belgium is bound under international law with respect to another State”⁸

C. Some reflections on the issue of primacy

At first sight, the view of the Permanent Court, on the one hand, and the view of the Belgian Constitutional Court, on the other hand, may seem to be contradictory. To me personally, it seems nevertheless possible to reconcile the advisory opinion (1932) of the Permanent Court of International Justice with the judgment (1994) of the Constitutional Court. It is necessary, however, that, in case a treaty provision is incompatible with a provision of the Constitution, a distinction should be made as to which provision was adopted first.⁹

As stated by the Constitutional Court in its above mentioned judgment of 1994, a State may not modify its Constitution by adopting a treaty contrary to it. In order to prevent that hypothesis, the Constitutional Court must be able to pronounce itself on the proposed ratification of a treaty that could be contrary with the Constitution. That examination by the Constitutional Court should take place after Parliament has given its consent to the treaty, but before its ratification. As the law of consent can only be submitted to the Constitutional Court after its publication in the *Moniteur belge* (the Belgian official journal), that publication should also take place before the ratification of the treaty. That is also why the deadline for submitting such a law of consent to the Constitutional Court is reduced to 60 days after its publication¹⁰ instead

⁸ « qu'il ne s'agit pas d'un acte de souveraineté unilatéral mais d'une norme conventionnelle par laquelle la Belgique a pris un engagement de droit international à l'égard d'un autre Etat ».

⁹ See also P. POPELIÉ, “De visie van het Grondwettelijk Hof op de verhouding tussen de Grondwet en het internationale recht: een discussie op gang gebracht door het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 26/91”, *Publiekrechtelijke kronieken*, 2007, 228-238; “De verhouding tussen de Belgische Grondwet en het internationale recht”, *En hommage à Francis Delpérée: itinéraires d'un constitutionnaliste*, Brussels, Bruylant, 2007, 1231-1254.

¹⁰ Cf. Art. 3, § 2, of the Special Law of 6 January 1989 on the Constitutional Court.

of the usual six months. In case there is no request for annulment submitted to the Constitutional Court, the Belgian State may ratify the treaty¹¹ with a fair chance of avoiding the risk that, albeit internationally bound by the treaty, it would constitutionally impossible to implement it.

What if the treaty provision is older than the provision of the Constitution? As stated by the Permanent Court, a State cannot invoke its own Constitution with a view to evade its international obligations. Like a treaty cannot modify the Constitution of a State, the Constitution can neither modify the international obligations of a State. A State cannot escape unilaterally its international obligations vis-à-vis other States by modifying its Constitution in order to make its provisions contrary to its international obligations. It is fair to assume that such an hypothesis is hardly or not at all likely to actually happen

But foremost, it is all mostly a matter of interpretation. When as well the Constitutional Court as the competent international court act in good faith and with restraint and when they look for interpretations which reconcile the constitutional obligations with the international obligations, it is very unlikely that such an hypothesis will happen. It may be expected that a constitutional court acts in that matter with restraint, as indicated by the Belgian Constitutional Court in its judgment of 4 February 2004. The International Court of Justice also acts always with great restraint.

D. Conclusion

It is precisely because a treaty – by its very nature¹² as an international agreement among States – has primacy over internal law that:

¹¹ Treaties, including the European Convention on Human Rights and the Treaties constituting primary law of the European Union, are only binding when ratified by the executive power (the King) after the competent parliaments of the federal State and of the communities and the regions have given their consent. Secondary EU law, such as regulations, may be binding without consent of those parliaments and - in case of a majority vote – maybe even despite explicit opposition of the executive to its adoption. From the viewpoint of national sovereignty, there are no reasons to be less forthcoming to treaties than to EU-law (cf. BOSSUYT & WOUTERS, *op. cit.*, 173).

¹² It is because treaty obligations are contracted on a reciprocal basis vis-à-vis other States that a State may not unilaterally terminate or suspend those obligations otherwise than as provided for in articles 54-64 VCLT.

“international judicial organs – even more than national judicial organs – should exercise their competence with caution and circumspection, with restraint and reservation”.¹³

¹³ M. BOSSUYT, “Should the Strasbourg Court exercise more self-restraint? On the extension of the jurisdiction of the European Court of Human Rights to social security regulations, *Human Rights Law Journal*, 2007, (321-332) 330; “L’extension de la compétence de la Cour de Strasbourg aux prestations sociales: sur l’interprétation de l’article 14 de la Convention combiné avec l’article 1er du Protocole n° 1 dans les affaires *Gaygusuz, Koua Poirrez, Stec et autres, Burden et Andrejeva*”, *Revue de Droit Monégasque*, 2009-2010, (91-130) 126: « *les juridictions internationales – encore plus que les juridictions nationales - doivent exercer leur compétence avec prudence et circonspection, avec retenue et réserve*».